

NÁRODNÍ KULATÝ STŮL O VĚDNÍ POLITICE

Jak napomoci pozitivní změně?

Závěry a doporučení

Kolem Národního kulatého stolu pořádaného evropskou iniciativou [Alliance4Life](#) se 22. května 2019 sešlo 50 účastníků aby projednali, co lze na úrovni státu i výzkumných institucí udělat pro zlepšení podmínek české vědy a jak lze přispět k celkové pozitivní změně. Pozvání přijali zástupci ministerstev, Úřadu vlády ČR, hlavních grantových agentur, zástupci vysokých škol, vědeckých institucí i jednotliví vědci. Akci zorganizovali institut CEITEC Masarykovy univerzity, Centrum klinického výzkumu FNUSA-ICRC a AV ČR.

Diskuse byla strukturována do tří diskuzních bloků: **otevřenost, férovost a motivace**. Pro každý okruh byly představeny diskusní otázky a doporučení Alliance4Life, které jsou výsledkem téměř dvouleté práce aliance a odrážejí situaci v regionu střední a východní Evropy. Závěry diskuse jsou pro účely této zprávy a dalšího postupu zformulovány jako doporučení na institucionální a národní úrovni.

1. Institucionální úroveň

Open Access – otevřený přístup k datům, publikacím a výsledkům, transparentnost výzkumných metod

- Definovat a finančně kvantifikovat nároky instituce na IT infrastrukturu související s ukládáním a dalšími náklady spojenými s otevřeným přístupem k datům jako součást celkového rozpočtu instituce. Pokračovat ve stávající dobré praxi v ČR, kdy oblast infrastruktury je řešena z národní úrovně a začlenit do ní nadstavbu související se správou a sdílením dat.
- Pracovat na změně interní kultury – zajistit kvalitní vzdělávání a osvětu kolem trendů open science (zejména open data), současně zavést opatření na ochranu duševního vlastnictví, respektovat oborová specifika, zavést evidenci primárních dat na instituci jako první krok a do budoucna i jejich verifikaci. Vytvořit motivační nástroje pro vědeckou komunitu i instituce pro tvorbu a správu metadat (např. zohlednit toto v metodice hodnocení).
- Vyčlenit finanční zdroje pro otevřený přístup k publikacím a podpořit /ocenit zapojení vědců do redakčních rad časopisů.

Core facilities – otevřený přístup k infrastruktuře a přístrojovému vybavení

- Zavést moderní metody řízení, ekonomické modely fungování a evropské standardy kvality sdílených laboratoří (CF), sdílet informace a přístup mezinárodně, zapojit se do databází CF s otevřeným přístupem.
- Využívat platformy CF pro navazování spolupráce s uživateli výsledků.

Otevřenost prostředí – podpora kariérních příležitostí a internacionalizace

- Nastavit podmínky pro předvídatelný a transparentní kariérní rozvoj vědců a zamezení inbreedingu – kariérní řády, jasně definovaná očekávání (statement of expectations).

- Kultivovat vnitřní prostředí otevřené internacionalizaci:
 - Mezinárodní inzerce pozic středního vědeckého management s důrazem na získání Pls a vedoucích vědeckých týmů, otevřená výběrová řízení na tyto pozice;
 - Uvolnění institucionálních prostředků pro vznik nových skupin včetně prostor a vybavení. Instalace nových skupin by měla vyplývat z rozhodnutí instituce, nikoli vznikat na popud projektů. Vtahovat juniory včetně juniorních group leaderů, aby skupina byla etablována vědci v relevantním produktivním věku, což znamená i změnu HR politiky oproti nastavení podmínek minulých Operačních programů.
 - Učinit jedno ze zásadních rozhodnutí instituce a opustit praxi maximalizace počtu rolí, pozic a FTEs jednotlivců a jejich snahy vydržet na těchto pozicích co nejdéle – řešit problém dědičnosti skupin na instituci.
- Vybudovat systém podpory příchozích vědců – welcome kanceláře zahrnující i organizační pomoc pro rodiny vědců, onboarding a mentoring procesy a servis.
- Internacionalizaci posilovat spíše na střední manažerské úrovni, zejména na úrovni vedoucích výzkumných skupin.
- Plošně zavést hodnocení kvality výzkumu na instituci formou informovaného nezávislého peer review se zapojením mezinárodních expertů a provázat kvalitu se systémem oceňování, financování a strategickým rozhodováním managementu.

Férová a transparentní organizace – governance výzkumných institucí

- Současný systém governance výzkumných institucí a univerzit není v novém národním systému hodnocení dle Metodiky M17+ udržitelný. Zásadní je vytvořit roli instituce jako organizátora vědecké činnosti a zajistit férovost prostředí formulací očekávání managementu z hlediska výkonu a aktivit vědců v závislosti na fázi jejich kariéry (kariérní systém, statement of expectations).
- Zavést nezbytné změny pro otevření systému VaVal změnou VŠ zákona a další zastaralé legislativy, včetně systému rigidního profesorského řízení. Posílit pozici managementu výzkumných institucí a výzkumných univerzit pro zavádění progresivních změn a prosazování kulturní změny v českém prostředí.
- Zajistit férovost nejen pro historicky etablované vědce, ale vést férový a transparentní dialog s příchozími vědci ze zahraničí. Rozhodnutí o zřízení skupiny, popř. o pracovní smlouvě na dobu neurčitou, musí být strategickým rozhodnutím instituce (případně navíc podpořené i projektově), neboť implikuje infrastrukturní nároky a investice na mnoho let dopředu.
- Zajistit předvídatelnost (institucionálního) financování a komunikovat principy tvorby a rozdělování rozpočtu.
- Definovat profil a misi instituce a na základě toho vydefinovat sadu klíčových výkonnostních indikátorů, které zohlední rozdíly v ambicích a rolích primárně výzkumné instituce a primárně vzdělávací instituce. Cílem je srozumitelnost instituce dovnitř i vůči okolí.
- Zajistit genderově rovnocenné podmínky pro rozvoj duálních kariér a podporovat konkrétními kroky sladění soukromého a pracovního života.
- Podporovat etiku a integritu vědy a vědců nejen v oblasti publikační činnosti, ale i při etické a odpovědné komunikaci výsledků vědeckého bádání směrem k veřejnosti. Posílit důraz na dodržování etických principů, které byly pokřiveny systémem „kafemlejnku“.
- Podporovat renomé a profesní růst a ocenění vědecké administrativy, uznání profese manažerů vědy jako rovnocenné partnerské profese nezbytné pro úspěch vědecké práce.

2. Národní úroveň

Open Access – otevřený přístup k datům, publikacím a výsledkům, transparentnost výzkumných metod

- Připravit Národní strategii otevřeného přístupu k datům v souladu s principy FAIR do konce roku 2020. Využít příkladů dobré praxe např. severských zemí. Porozumět European Open Science Cloud, napojit se na existující evropské platformy a projekty (oborově a geograficky organizované). Definovat technické potřeby a legislativní podmínky ukládání dat ve vhodném formátu, jejich dohledatelnosti a dalšího využívání. Zohlednit potřebu přípravy metadat v systému hodnocení vědy. Při tvorbě národní politiky respektovat oborová specifika a podporovat spíše uvolňování dat v rámci komunit, které si dokáží verifikovat původ dat a metody. Propagovat zavádění otevřeného přístupu za současného ošetření rizik jako nástroje zvyšování kredibility vědy – dohledatelnost a reprodukovatelnost výsledků.
- V ekonomických otázkách otevřeného přístupu k publikacím definovat politiku ČR a informovat vědeckou veřejnost o jednání s velkými vydavateli. Efektivně využít finančních prostředků, které v systému existují.

Férovost a otevřenost prostředí – grantový systém ČR

- Trvat na transparentním systému hodnocení s vyloučením konfliktu zájmů na všech úrovních, včetně úrovně evaluace národních grantových soutěží – rozšířit databáze hodnotitelů a hodnotící panely o nezávislé zahraniční hodnotitele.
- U publikačních výstupů by mělo být snahou poskytovatelů grantů identifikovat klíčové pracoviště, kde vznikl výsledek výzkumu, a tam směřovat svoji podporu. Řešitelé totiž často spojují diverzifikaci zdrojů na výzkum s kontrakty na různých pracovištích se stejnou pracovní náplní. Výsledek výzkumu, bez ohledu na to, kde vznikl, je pak vykazován všemi pracovišti, kde řešitel působí.
- Rapidně snížit počet poskytovatelů grantů, nejlépe zavedením jedné národní grantové agentury. S tím je spojeno sjednocení a stabilita podmínek grantových soutěží v rámci celého systému a odstranění neúnosně složité byrokracie.
- Nutná je změna legislativy a také dohoda poskytovatelů se zastřešujícími subjekty ČKR a AV ČR o sladění grantových schémat s kariérním systémem.
- Pro hodnocení grantových soutěží a administraci grantů na národní úrovni se držet systému hodnocení a administrace projektů Rámcových programů EU. Maximálně využít Seal of Excellence. Odstranit legislativní bariéry a více provázat prestižní národní schémata (např. GAČR EXPRO) s excelentními schématy evropskými (EMBO, ERC).
- Zavést angličtinu jako standardní jazyk pro podávání grantových žádostí a projektových zpráv.

Motivace k nejlepším výsledkům – vědní politika ČR

- Pro evaluaci výzkumných institucí zavést hodnocení formou informovaného peer review i na národní úrovni a provázanost kvality se systémem oceňování a financování. Využít přínosů Metodiky 17+, zejména modulů 3-5.
- Zvýšit podíl financování vědy ve prospěch institucionálního financování pro dosažení větší stability a předvídatelnosti prostředí. Snížit podíl účelově vázaného a projektově zaměřeného financování výzkumu, a tím odlehčit kapacitnímu přetížení vědců i studentů.
- Podporovat nejen aplikovaný výzkum, ale i „blue sky“ výzkum, který musí být navázán na účinný systém transferu vědeckých objevů pro aplikační využití. Zavést pro takový předaplikační transfer finanční nástroje. Nahradit „škatulkování“ výzkumu na základní a aplikovaný a zaměřit se jen na výzkum kvalitní.

- Zformulovat národní vědní politiku z hlediska strategických oblastí výzkumu, v nichž ČR vyniká a do kterých byly již investovány značné prostředky v minulosti, navázat tyto strategické oblasti na mise a globální společenské výzvy. Tyto strategické směry výzkumu vnímat jako obory důležité, nikoli ale jako jediné podporované. Definice důležitých směrů na národní úrovni umožní i institucím reflektovat národní cíle a priority ve svých strategiích.
- Posílit kapacitu státní správy pro komunikaci a prosazování zájmů ČR v oblasti vědy, výzkumu a inovací směrem k Bruselu, zejména s ohledem na přípravu programu Horizon Europe.
- Pečovat o renomé české vědy vhodnou komunikací a PR aktivitami, jak směrem k mezinárodní vědecké komunitě, tak k veřejnosti.
- Odstranit legislativní bariéry a více provázat prestižní národní schémata s excelentními schématy evropskými (EMBO, ERC).
- Napravit existující zanedbané vědomí si důležitosti členství českých vědců v redakčních radách vědeckých časopisů a v poradních expertních skupinách při Evropské komisi – oceňovat i tyto nebibliometrické přínosy vědců důležité pro celou vědeckou komunitu.

3. Shrnutí

Debata hlavních aktérů české vědní politiky u Národního kulatého stolu ukázala, že systém vědy, výzkumu a inovací České republiky potřebuje zpřehlednění v rovině strategické i administrativní, pro což je nezbytný dialog mezi poskytovateli a zastřešujícími orgány vědecké a univerzitní obce. V minulosti byl systém tažen roztříštěně a účelově, resp. projektově, a nedostatek strategie a dlouhodobé vize se odrazil na evropské, národní i institucionální úrovni.

Kvalitativní změna se ale týká také a především úrovně výzkumných institucí a univerzit. Zejména je nezbytné změnit způsob „governance“ založený na zastaralé legislativě, která už nevyhovuje dnešním podmínkám a požadavkům na otevřenost, férovost a motivaci ve vědě. Instituce se musí otevřít, odblokovat svůj vnitřní kariérní systém založený na dědičnosti týmů a umožnit instalaci samostatných výzkumníků v roli vedoucích týmů. To souvisí s podporou kvality na všech úrovních, aby bylo zamezeno demotivaci nejlepších českých vědců.

Národní kulatý stůl k vědní politice ukázal, že všechny zainteresované strany mají velký zájem o pozvednutí úrovně české vědy, výzkumu a inovací. Ukázal také, že za období minulého desetiletí proběhlo a bylo nastartováno mnoho pozitivních změn a že klíčoví aktéři národního systému vědy, výzkumu a inovací jsou schopni velmi otevřeného a konstruktivního dialogu.

The project “Alliance for Life Sciences: Closing Research and Innovation Divide in the European Union” received funding from the European Union’s Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No. 779303. This document reflects the view of Alliance4Life consortium and the European Commission is not responsible for any use that may be made of the information it contains.